

Учесници тематског друштвеног дијалога „**Правосуђе, државна управа и локална самоуправа и заштита људских права и равноправност полова - исходи референдума**“, у организацији Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, у сарадњи са Правним факултетом Универзитета у Крагујевцу, одржаног дана 12. јануара 2022. године у Крагујевцу, заједнички су усагласили закључке, према тематским целина по којима се одвијао друштвени дијалог:

- **Како се мења заштита људских права грађана у случају успеха референдума или у случају непотврђивања уставних амандмана?**

Предложене измене Устава Републике Србије пут су ка ефикаснијој заштити људских права. Циљ уставних промена је функционално правосуђе засновано на принципима независности, у складу са највишим достигнућим међународним стандардима. Измештањем избора судија из Народне скупштине смањује се утицај политичких странака на овај процес. Уставним изменама значајно се доприноси деполитизацији правосуђа и онемогућавају притисци политичких и других центара моћи на судије приликом доношења одлука. Позитиван одговор на референдумско питање би, у знатној мери ојачао владавину права у Републици Србији, имајући у виду да су планирани исходи народног изјашњавања о промени Устава усмерени ка оснаживању независности правосудних органа у Србији.

У случају да се амандмани не потврде, Србија не мења ништа у правосуђу и заштити основних људских права и наставља праксу дугих и исцрпљујућих процеса што суштински подразумева недовољно ефикасну заштиту људских права и истовремено зауставља свој пут ка ЕУ.

- **Зашто је независно правосуђе важно за заштиту људских права и како исход референдума утиче на заштиту људских права?**

Независно и функционално правосуђе представља институционални стуб заштите људских права, па је мера његове независности истовремена мера способности правосуђа да обезбеди квалитетну заштиту људских права. Судија који није сигуран у сопствени положај не може бити сигуран ни приликом одлучивања о правима и слободама грађана. Успешан исход референдума представља први, а самим тим и нужан корак ка обезбеђењу утемељења бескомпромисне примене принципа владавине права у нашем државно-правном поретку.

Промене Устава предлажу се јер су неопходне да би независно правосуђе то заиста и било. Непотврђивањем воље за променама, тај се корак одлаже.

- **Да ли је грађанима важније да знају начин функционисања правосудног система или да имају осећај заштите пред правосуђем или је важно и једно и друго и шта ће исход референдума променити у ставу људи?**

Уверење да ће правда увек победити и да ће права и слободе пред судским органима бити заштићени у свакој прилици када буду угрожени, представља можда и најважнији извор поверења, како сваког грађанина, тако и друштва у целини, у државно-правни поредак. Иако је важно да грађани буду у извесној мери упознати са начином функционисања правосуђа у целини, како би могли да на ваљан начин приступе заштити својих права, широј јавности није од нарочитог значаја детаљно познавање функционисања правосудног система, нити је она за то нарочито заинтересована. Све док су грађани убеђени да своја права најбоље могу заштитити пред правосудним органима, осећај поверења у државне органе, у државу у целини, биће у потпуности присутан. Позитиван исход референдума омогућиће да се грађани у предстојећем периоду увере колико је значајан начин функционисања правосудног система. Сврха подршке предложеним уставним променама јесте да се омогући јачање поверења грађана у правосуђе.

Апелујемо на све надлежне органе за спровођење референдума да грађанима на јасан и свима разумљив начин предоче суштину предложених промена Устава Републике Србије.

- **Зашто је функционално правосуђе важно за смањење неправде, корупције, неједнаког поступања и културу људских права и да ли исход референдума може да утиче на смањење неправди?**

Кажњавање и спречавање корупције је у непосредној вези са способношћу правосуђа да благовремено реагује на ове негативне појаве. За разлику од огромне већине грађана, центрима политичке и финансијске моћи не одговара постојање ефикасног и функционалног правосуђа.

Независно и функционално правосуђе је нужно за изградњу поверења у правосудни систем, што је предуслов за смањење друштвене неправде, борбу против корупције, привредни развој и незаобилазан је доказ у погледу

једнаког поступања према свим грађанима. Све наведено доприноси смањењу неправде у друштву, развоју и изградњи културе људских права и свеопштем друштвеном напредку. Позитиван исход референдума допринеће функционалности правосуђа, док непотврђивање уставних промена доводи до одлагања борбе против корупције.

- **Зашто је независно и функционално правосуђе важно за економски развој, за заштиту животне средине, за безбедност и у каквој је то вези са људским правима? Како исход референдума утиче на те области?**

Економски развој подразумева вођење квалитетне инвестиционе политике, а прилив великих инвестиција зависи, између осталог, и од амбијента правне сигурности. Зашто би неко улагао у нашу земљу, уколико није сигуран да ће му капитал бити заштићен од промена правне политике.

Заштита животне средине представља значајно људско право, па је неопходно да постоје стабилне правосудне институције које ће бити способне да обезбеде поштовање еколошких права. Независним правосуђем пружа се гаранција ефикасног реаговања судске власти на случајеве угрожавања здраве животне средине.

Безбедност људи у модерном друштву је услов за остваривање слободе - оног спокоја који треба да има сваки појединац у односу на друге појединце и државну власт.

Ово су неки од најважнијих исхода које прихватање уставних промена треба да донесе као последицу.

- **Каква су искуства људи са правосуђем и да ли постоји процена да се та искуства могу променити исходом референдума?**

Преовладава мишљење да су поступци пред судским органима, недовољно ефикасни и да предуго трају. Позитиван одговор на предстојећем референдуму би свакако могао да постепено промени овакву слику правосуђа у нашој јавности. Грађани осећају да правосуђе може бити много боље, због чега им расте осећај неправде. Грађанин не жели да трпи неправду, а жели да кривац буде санкционисан.

Реформом правосуђа из 2009. године учињене су велике грешке. О њиховим размерама сведоче критике релевантних и стручних међународних

организација и тела, укључујући и Европску унију, али и већине представника правосуђа у Србији који нису били задовољни том реформом. Уз те критике, недостајало је и дијалога о исходима и начину доношења Устава 2006, а исход непотврђивања предложених промена оставља реформу из 2009. на снази, до даљњег.

- **О чему све референдум одлучује и зашто је важан дијалог о исходима референдума?**

Дијалог о исходима планираног референдума има изузетан значај, имајући у виду да се тиче питања која имају непосредан утицај, како на живот сваког грађанина, тако и на успешно функционисање државне организације која, по дефиницији представљају један од темеља стварања успешног и демократског друштва заснованог на поштовању људских, грађанских и мањинских права.

Референдум је прилика да се окупи грађанска заједница Србије и истраже свој став о битном питању уставне промене. Резултат референдума о уставној реформи правосуђа биће показатељ способности друштва да се договори о томе да ли је за бољу и модернију Србију или не. Дијалог мора постојати и пре и после референдума, без обзира на његове резултате. Србија мора да се навикава да отворено и аргументовано води унутрашње разговоре, а грађани треба да развијају свест о потреби неговања културе дијалога.

Дијалог је темељ за постизање плуралистичког консензуса, којем свако демократско друштво треба да тежи. Да би се водио дијалог морају постојати три елемента – заинтересованост за тему, аргументација али и храброст и спремност да се ставови „укрсте“, као и чињенице које се могу проверити.

Резултат референдума производи последице и јавност има право да зна које и какве су те последице док слободно одлучује о уставним променама.

Министарство за људска и мањинска права
и друштвени дијалог